

MÁJUS ELSEJE

TÁRSASÁG

Fáklya

A MÁJUS ELSEJE TÁRSASÁG HÍRADÓJA

XV. évfolyam 5-6. (63-64.) szám

2006. október-november

Önkormányzati választások után ...

Beszéljünk akkor a hazugságról

A választás eredményei széles körben ismertek, így érdemesebb elgondolkozni néhány kérdésről.

Hazugságok és igazságok az önkormányzati választások körül és mögött

A nem "földindulás" jellegű választási győzelem, hanem a mélyben évek óta lapangó s az április óta folyó ellenzéki belső "energia-feldúsulás", a két hete kirobbanó s az azóta folyamatosan szított válság "szlogenje": *Gyurcsány hazudott, mennie kell.* Mindenki tudja, legalábbis sejti, érzi, nem erről van szó. 1990 óta, a hazugságokban fogant rendszerváltás, annak semmit meg nem oldó, sőt a problémákat egyre inkább halmozó következményei robbantak. Lezárult a rendszerváltás első időszaka. Beléptünk a "fejlett kapitalizmus" nem építésének, hanem – bár a társadalmi kérdések vizsgálatánál csinján kell bánni az erőszakelméletekkel – a társadalomra való ráerőszakolásának második, nyíltabb szakaszába.

Kóka úr nyilatkozata szerint, *ez lényegében a rendszerváltás előtti béklyók lerázását jelenti az államigazgatásban, az egészségügyben, a szociális berendezkedésben.* De az első, éhes, semmiből is pénzt csináló vagyonszerzés "klasszikus" *tőkefelhalmozási* szakasza a társadalom egyharmadát tette tönkre. Most szinte napok alatt széles rétegek előtt, akik eddig biztonságban, talán némileg még nyerő helyzetben is érezték magukat, vált világossá, *ők vannak soron.* Egyetemi tanárok és kutatók, orvosok, pedagógusok és patikusok, mentők és tűzoltók, a köztisztviselői kar s a közalkalmazottak, operaházi művészek s vidéki – mellest részben valamikor az első lelkes MDF sejték alapító tagjai – népművelők órák alatt döbrentek a kapitalizmus nyers valóságára (Bár zömük még mindig nem érti: valóban kapitalizmus ez, legfeljebb "nem fog fájni."). De a politikai hatalom birtokbavétele után, egy jó fél évtizede már megindult a nagytőke és a "nemzeti" kis- és középvállalkozók közt is a harc. Az új birtokosok csoportjai közti gazdasági hadakozás, ami érezhető volt már a 2002

évi választásokat megelőzően is, politikai köntöst öltött. Megjelent ez a testnevelési egyetemi beszédben és a polgári körök létrehozásában (ki hallott mostanában a renegát *Hende* úrról?), s a veszélyes utcai, az "úri" politikusok által előtérbe tolt elemek által vívott harc nyílt szakaszba lépett az Erzsébet-hídi csatával. *De erről később.* Először beszéljünk a *hazugságról.*

A politika történelme, – hazugságok történelme

Talán szabadon megfogalmazhatnánk egy tételt: *a gazdaság, a politika történelme egyenlő, a hazugságok történetével.* Évezredekre mehetünk vissza. Pl. Néró felégeti Rómát, ráfogja a keresztényekre, hogy meghosszabbítsa az uralkodó pogány állam hatalmát.

Megindulnak a kereszties hadjáratok, a Szentföldet felszabadítandó a moszlim előretörés alól, s kereskedelmi útvonalak, keleti kincsek, néha eladható foglyok, esetleg csak tömegmészárlások húzódnak mögötte.

Megindulnak a földrajzi felfedezések, terjesztik a fehér ember hitét, a kultúrát, civilizációt, közben kirabolják az új világot, bevonják az eredeti tőkefelhalmozásba e területeket, hogy később gyarmattukká, piacukká is tegyék.

De idő híján lépünk előbbre. A kialakuló kapitalizmusban, vannak jó szándékú emberek, akik megveszik értékén a munkás *munkáját,* s e kockázatos tevékenységért némi megérdemelt profitra tesznek szert. Aztán kivégzik Angliában a csavargókat, koldusokat, mind több gyermek-és nő munkát vásárolnak, ezzel egyre több hasznuk keletkezik. Lassan betelt egy-egy nemzeti piac. Ha lehet, hazugsággal, vagy csellel, ha így nem ment, cirkálókkal s zsoldosokkal hódítanak meg újabb és újabb területeket, később nem riadva meg e célból a helyi, majd világháborúktól sem. Ha boxerlázadásra találnak, ürügynek az is megfelel. Ha néhány évtizeddel később, egy sokat szenvedett nép végül kiveri Délkelet Ázsiából a francia gyarmatosítókat, egy ál-incidenst produkálnak a tonkini öbölben. Ezzel újabb tíz esztendőre biztosí-

tott a terület s a háborús profit. Leküzdötték a kommunista világszörnyet? Sebját, ott a Balkán, van Ázsiában egy kegyetlen diktatúra, amely – az 'igazmondó' Bush képezetében – éppen tömegpusztító fegyvereket gyárt a szuperhatalom megsemmisítésére. Szervezzünk modern kereszties háborút, arrafelé nem volt ilyen még, (mellest a világ olajkészletéből is található ott valamennyi), s százezer-számra pusztul az emberélet, a sok ezer éves kultúra megmaradt kincsei, de már készülnek az újabb hazugságok, a perzsa kultúra elleni háború tervei.

Vég nélkül lehetne sorolni a világtörténelem példáit. Ezek kívülről talán érdekes, emelkedett, idealista burokkal borított történelmi események, de belső lényegük *hazugság, hazugság, hazugság.*

Néhány újabb gyöngyszem a hazugságok füzérében

Ahogy a világtörténelemnek, úgy minden társadalomnak, országnak, azon belül osztályoknak és csoportoknak megvannak a maguk kisebb hazugságai.

Persze, ezek közt található a világtörténelemre kiható esetek is. Emlékszünk még a szóra: *peresztrojka.* (Kiotlője a napokban volt a Sándor-palota vendége. Gondoltuk volna 1989-ben?)

Emlékezhetünk még hazai terjesztőikre s a bűvő patakok partján bőruket levedlő kígyókra. Közülük nem egy, ma is közszereplő. A Hazafias Népfrent főtitkára, 1988. PB-tagja, államminisztere, a Kerekasztaltárgyalások lovagja, aki az elmúlt napokban a rendszerváltás alkotmányát kihirdető ex-KB-titkárral (az azóta bukott kisvárosi polgármester-jelölttel) egyetemben, nyilas zászlókkal körülvéve uszított a parlament ablaka alatt, az *általuk megfogalmazott, meghirdetett alkotmány* ellen.

Kisebb hazugság, de mégis az volt 1990. október 23-át néhány nappal követően, a mostanában többször a "szakértői kormány" miniszterelnökének, illetve miniszterének ajánlgatott, akkori miniszter szövegének este 7 órai nyilatkozata (*"nem lesz üzemenyag áremelés"*), s fél nyolckor *(folytatás a 2. oldalon)*

(folytatás az 1. oldalról)

közölt TV-hírel szemben: *lesz!* Nem véletlen, hogy nyolc órára nagyobb számban volt tele a Hősök-tere a Kossuth térre igyekvő taxisokkal, mint manapság esténként maga a Kossuth-tér tüntetőkkel. De később is a bejelentés: az államvizsgálója pótlására készülő Deutsch-Für miniszterjelölt úr anyukájának a nevét fáradtságos munkával, államköltségen figyelte az illetékes szolgálat. Nem hihető, hogy nem emlékeztek volna Kaya Ibrahimra, vagy társára; hogy munkaszüneti napot elrendelve, nem történt semmi az APEH számítógépével, hogy a két éves költségvetés trükkje nem fedett el annyi hiányt, amely a 2002-ben belépő új kormány kampány ígéreteit még megalapozatlanabbá tette volna.

Az eltelt 16 év alatt hány hazugság volt, megkérdendő a miniszterelnöktől. Őszödön ő is *16 év hazugságáról* beszélt. Egy szól menségére. Két beszédét többször elolvasva érzékelhető, más minőségű, nem a köznapi értelemben vett – mint azóta sokan kifejtették –, elsősorban retorikai értelemben vett hazugságról beszélt. Nem csupán tényleges *saját* hazugságokról, hanem osztályának, az uralkodó elitnek *16 éves hazug politikájáról*, hazug cselekvéseiről, népmámításáról beszélt. Ezek kétségtelenül szolgálták a hatalom megszerzését és megtartását, de nem konkrét egyedi cselekményeket takartak. *Több rétegű*, a rendszer, a hatalmon lévő osztály, érdekcsoportok kollektív hazugságai voltak ezek s ebben nem vétlen egyik kormány, egyik oldal – köztük a jelenlegi ellenzék – s a politikai elit egyedei sem. Hazudtak a hatalom megszerzéséért, majd megtartásáért, de volt, aki elnézte a hazugságokat saját hatalma megszerzéséért is.

Hazugság nélkül egyébként valószínűleg az őszi felvételt is nehéz lehetett volna megszerezni.

Miért vesztett a koalíció?

A választás számszerű eredményeinek *első elemzése* arra mutatnak, hogy a koalíció nem az őszi beszéd okából vált vesztesé. Már előjáróban megjegyezhető, hogy az esetek nagyobb számában sok – egyenként önmagában nem meghatározó – elem találkozásából alakult ki a látszólag súlyos vereség. Bár Budapesten imbolygó visszaeséseket tapasztalunk, a fővárosban meghatározó erő maradt a koalíció. Igaz ez akkor is, ha a “független” jobboldali főpolgármesterjelölt el is felejtkezett arról, hogy bizony támogatta őt a Jobbik, a viszszaeső MIÉP-et őbenne reménykedve hagyta ott választóinak túlnyomó többsége is. Most már csak az a kérdés: *(p)ártatlanságát* 2002-es elődjéhez hasonlóan, *mikor ajánlja fel a Fidesz* (bocsánat a szóért) oltárán. Alakul már. Az első hírek szerint, a közgyűlésben ketté váló (nem ezt mondták a kampányban = hazugság) két párt két frakciót fog képezni, – a párton-

kívüli bukott főpolgármester személyében közös – frakcióvezetővel.

Helyes, őszinte politikával négy év múlva a megyei jogú nagyvárosok zöme visszazserezhető lehet. Egy kérdés van, a *megyei rendszer* felszámolása, amiről még szót kell ejteni. Hasonlóan nyitott a *megyei közgyűlések* teljesen összekavart sorsa, ami ha ezt az utat járják, 2010-ben is a koalíció egyik fő problémája lesz. De minden esetben, településeknél és a területi egységek jó részénél nem olyan súlyos a vereség. Inkább az látszik, hogy a kormány utóbb folytatott politikája által okozott *általános elégedetlenség* – még javítható mértékben – majd egyenletesen terült szét az egész országban, s az eredmény legkisebb romlása is, találkozási egy-két helyi melléfogással, az adott területet az ellenzék karjába sodorta.

Hogyan jött létre ez a helyzet? Már 2002-ben is érezhető volt a az a különbség, ami a szocialista párt választás előtti és utáni civil-szövetségi politikáját jellemezte. Az ellenzékben töltött utolsó 3 évét még a széles tömegek megnyerésére fordították. Különböző mozgalmak (Akácfa, stb.) szervezésével, a civil szervezetekkel kiépített jó kapcsolatokkal, együttműködéssel, a civil szervezetek működésének anyagi megalapozása reformjának ígéretével, stb., erősödött a szocialista párt befolyása, ami a kétszer 100 napos program intézkedései hatásával együtt, kiemelkedő eredményt hozott. *(E magasra emelt mérce folytán látszik ma a ténylegesnél súlyosabbnak a vereség.)* Az új hatalom létrejöttével azonban, *meggyengültek a szocialista párt civil kapcsolatai*. Az együttműködés, az anyagi támogatás ígért reformja elmaradt, illetve a vontatottan kialakított egyre bürokratikusabb, a belterjes kapcsolatok preferálásra épülő rendszerével, a kérdést nem oldotta meg. Sőt, a nagyobb költségvetési lehetőségek ellenére a helyzet romlott. Ugyanakkor, a támogatási rendszer improduktív működése, már a törvény erejénél fogva, a keretek minimum 10%-át elvitte. Mindez oda vezetett, hogy 2004-től, a támogatás civil alapja a koalíció számára meggyengült, s az idei nyári kormányzati átokfutástól kezdve mindez, még a baloldali szervezeteknél is nem egyszer a kormánnyal való szembenállást eredményezte, azt erősítette.

Miért?

A nagyobb koalíciós párttal, mint a kormánzatnak társadalmi erőt adó szervezettel szemben fölénybe került kormány politikai érzéketlensége, gyakorlatlansága, empátiára való alkalmatlansága egyre inkább kitűnt. Szaporodott a kormányzatban a csoda-politikusként kezelt, valójában üzletembereknek is kezdő személyeknek a beállítása, egyre nyilvánvalóbbá vált a kormányzással és a közigazgatással kapcsolatos teljes ismeret- és érzék hiány; ugyan-

akkor nőtt a túlzott, szinte mindenre képes önbizalmuk. Mindezek mellett, a neoliberális oldalra történő szélsőséges elcsúszás, az ország és a lakosság nem kellő ismerete – hosszan sorolhatnánk az okokat –, az, ami az áprilisi csúcstól az október elsejei mélypontig vezetett.

Ilyen és számos más hasonló tényező hozta magával, hogy a szocialista párt nevében is fellépő kormány, *végtelenül megsértette az ország lakosságát*, de főleg a baloldali tömegeket, akik a kormány “balhéinak” nagy részét kénytelenek politikailag elvinni. (A gazdasági melléfogások fő terhét, mint állampolgár, dolgozó, nyugdíjas, vagy munkanélküli, szintén ők viselik.)

A sok közül *néhány-problémát említek* meg csupán.

Nem fog fájni. Higgye el legalább a baloldali elit, vagy közülük a valóban baloldaliak: *nagyon fáj.* Fáj a történelmünk során mindig csak a számlát álló tömegeknek, akik anyagi életfeltételeik jelentős különbsége ellenére is, nemrég még elfogadták azt, aki azt mondta: *nem fog fájni.* S eltelt néhány nap, kiderült: *igen, fájni fog.* Nem csak az anyagi romlás, *a megalázás is.* Fáj annak a tömegnek, amelynek nem kis része a nem általuk okozott világháború pusztításai után, éhezve, a munkapadok mellett összeesve, az értékeket fagyoskodva, két kezük körmével a romokból előkaparva, építették újjá Európa negyedik legelpusztítottabb országát. Tette ezt a vesztes háború után 1950-re oly eredménnyel, ami vetélkedett akkormeg nem egy, a mienknél kevésbé elpusztult s a Marshall-tervből részesedő ország újjáépítésével. Tudom, nem mindenki hallja szívesen, de még többen élnek, akik 56 után, rövid idő alatt ismét helyreállították az országot. Majd olyan jó harminc évre – társadalmi méreteken is kiegyensúlyozott, szolidáris – életfeltételeket teremtettek maguknak, amely szolid ütemben és mértékben, de kiszámíthatóan biztosította a munkanélküliséget, a hajléktalanság, a lenézettéget nélküli életet. Az ország vagyonát jó négy évtized alatt, az ő munkájukból, a mérsékelt béreik feletti terméktöbbletből építették fel; s 1989 után a különböző privatizációs eljárásokkal (lám, tényleg volt 100 fajta trükk) tulajdonképpen munkájuk végső eredményét is tőlük sajátították ki; az új osztály az ő terhükre jött létre, gazdagodott meg. Lehet beszélni szociáldemokráciáról, a társadalmi igazságról, szolidaritásról, esélyegyenlőségről; de 2006 nyarán ezt rúgták fel: *nem fog fájni?* Hát komolyan azt hiszik: ezek a tömegek nem értették volna az őszinte szót? Ha őszintén, nyíltan, kifejtve a valóság elemeit, összefüggéseiben adják tudtukra a helyzetet s a kiút különböző –nem pedig egy, a legkeményebb neoliberális – lehetséges változatait. Ha egyeztetik, ha kell egyszer, ha kell kétszer, vagy háromszor, a szakszervezetekkel, egyéb szakmai szervezetekkel,

(folytatás a 3. oldalon)

(folytatás a 2. oldalról)

civil szervezetekkel, szakszervezetekkel, szaklapokkal, konferenciákon s kerékszaloknál, vagy levelezéssel az intézkedéseket. Sürget az idő, de úgy, hogy a kínjában meghirdetett ál-társadalmi vita határnapján, a vélemények nem hogy feldolgozása, de már beérkezte előtt, a kormány dönt? Úgy, hogy ha egy szakmai kamara véleménye nem tetszik, megszüntetik a kötelező tagságot? A köztestületi rang nem csak a szervezetet, de a kormányzati partnert is kötelezi! Úgy, hogy másfél évtizede egy lépést nem tesz a kormány a szakszervezeti szervezkedés megvédése érdekében, hanem elnézi, hogy a munkavállalók tényleges jogait tekintve, Európa végén kullogunk, hogy relatíve a Horthy rendszerben erősebbek voltak a szakszervezetek, néha nagyobb jogkörrel, mint ma? Eltűri egy baloldali kormány, hogy a tőke nyafogjon a 4 % szolidaritási adó miatt, miközben a munkavállalók szolidaritási adóját ugyanakkor emelik tovább?

Nem lehet csodálkozni azon, hogy nincs ma a társadalomban, alig hat hónappal az országos választások után, egy társadalmi csoport, réteg, amely ne lenne megsértve. Könnyen lehet mondani: *nem fog fájni*, hiszen napi egy cigarettára, napi egy pohár sör a plusz-teher, azt ki lehet bírni. Igen, akinek olyan a jövedelme, a napi 800- vagy 1200 forintos egy doboz cigarettáról le tud mondani, még ez egészséges is. De ha valakinek a napi fél liter tej helyett három decire sem lesz elég? Lehet mondani: mit akarnak a nyugdíjasok, hisz 40%-kal nőtt nyugdíjuk reálértéke az elmúlt években. Abból a sokból most visszaadnak néhány %-t. De még az aránylag magasabb szintű (hosszabb ideig, többet dolgozott!) nyugdíjat "élvező" számára is keserves "visszaadni". Főleg, ha kritikus a helyzet, ha a nyugdíjas támogatja munkanélküli gyermekét, vagy unokáját. Akkor *igenis fáj*.

Bántó az a szakszerűtlenség is, ami kialakult az állami ügyek kezelésében. Kezdetben csak néhány milliárdos tartotta soknak a közalkalmazottak feleslegét, ma már rapid kormányprogramok épülnek erre a véleményre. Egy kört emelnék ki csupán, a *köztisztviselők* kérdését, ott is csak példálódzva, tételes kifejtésre nincs hely.

Lehet, hogy néhány nagyvállalkozónak ez új, de ajánlatos alapozásként legalább M. Weber néhány írására a figyelmüket felhívni. A magyar közigazgatás-tudományban is a közszolgálat kérdéseinek számos neves művelője található, legalább Magyar Zoltán óta. Riasztó az a tájékozatlanság, gőg, amelyet kijelentéseikkel, de egyre inkább intézkedéseikkel elárulnak.

Gyakori hivatalos felfogás manapság, hogy üzleti szemléletű igazgatásra van szükség, minisztertől lefelé, mindenütt. Nos, egy menedzser bárki lehet, pénz és szerencse dolga, saját bőrét (vagyonát) viszi a vásárra. De az adófizetőknek *alkotmá-*

nyos joga, hogy ügyeiket jól képzett, önmagát pályája végéig önképző, meghatározott szakmai, erkölcsi, egészségügyi, stb., kritériumoknak megfelelő, független, megvesztegethetetlen, egyes területeken akár életét is kockáztató szakemberek végezzék. Beosztásának megfelelő fokozott felelőssége van, ami egyaránt megnyilvánul büntetőjogi, fegyelmi, anyagi területen, bizonyos esetekben eléri a politikai felelősségi szintet is. Ha vét, adott büntetést a menedzser többszörösen meghaladó büntetést kaphat, e mellett akár élete végéig eltiltható pályájától.

Sok szó esik manapság a köztisztviselői bérrendszeréről is. A köztisztviselőnek függetlennek kell lennie, ennek bérezési feltételei is vannak, mégpedig úgy, hogy az kiszámítható életpályát biztosítson számára. Ne tegyen lehetővé eltéréseket, szubjektív megítélést, függést előidéző kivételeket. Nem véletlen, hogy ezen a területen fennáll – a szintén támadott – egységes tizenharmadik havi bér, vagy egyéb előírt juttatás. Ha túlsúlyra jutna a személyi jutalom szerepe, óhatatlanul veszélybe jutna a tisztviselői függetlenség. A túlzott létszámcsoökkentés viszont, az igazgatás megroppanását, a feltételezett messze meghaladó kárt okozna, nem utolsó sorban az üzleti életnek is. Nem lehet a bérrendszerben törvényileg előírt szabályokon túlmenő, egyéniesített béreket alkalmazni. Azonos feltételek mellett ugyanolyan helyzetben kell tartani a zalaegerszegi és a szatmárcsekei igazgatási dolgozóit, megfelelő bér- és juttatási szintet, független életet kell biztosítani, kiegészítve több kedvezménnyel, szinte az elmozdíthatatlanság biztonságával. A köztisztviselő nem juthat más jövedelemhez, munkaviszonya megszüntével nem kaphat volt munkáltatójától ilyen, vagy olyan értékű részvényt, csomagot, egyéb új stallumot.

Végül, vegyük utolsóként a területi reform részét képező megye- és régió rendszert. Előjáróban utalnék arra, –időszerű – az MDP vezetése néhány héttel 1956. október 23. előtt lépett vissza a már teljesen előkészített megyei összevonások végrehajtásától. Később sem volt pl. egyszerű Csongrád megye székhelyvárosi átrendezése. Az 1980-as években sem volt sokkal könnyebb a Komárom megyei Bíróság áthelyezése Esztergomból Tatabányára, mint jó száz évvel korábban a Karcagon székelő bíróságot Szolnokra telepíteni.

Anélkül, hogy a részletekbe mennénk, csak a megyeközpont városok kérdésére térnék ki. (Nem említve, hogy az egyéb megyei jogú városok – Hódmezővásárhely, Sopron, Dunaújváros, stb. pozíciója hogyan sérül.) Ténykérdés: a megyei székhelyvárosok társadalmilag hangadó rétegeinek, vezető elítjének számban és hangban súlyt képező része, két pont köré koncentrálódik: a megyei önkormányzat, valamint a megyei jogú város önkormányzata köré. Ott van-

nak a kapcsolódó társszervek: megyei bíróság, ügyészség, megyei rendőrőrkapitányság, stb. De ugyanilyen központként található ott, a megyei vezető oktatási, kulturális, egészségügyi és egyéb intézmények. Számos esetben objektív gazdaságföldrajzi, stb. városképző hatások léteznek, régen beágyazódott családok, emberi, társadalmi, tudományos és kulturális kapcsolatok. Részletezés nélkül: a magyar közép és nagyvárosok kétharmadát verhetik szét. Nem beszélünk most arról, hogy a régió központok feljutása – ne higgye senki, hogy ott nem alakulnak ki új "vízfejek" – ott milyen ellátási (lakás, iskola, a hozzátartozók munkahelye) nehézségeket, a kiürülő városok ellenkező előjelű problémákat okoznak majd. Figyeljünk oda: a gazdasági élet jó része is rövid idő alatt megkezdte az átszivárgást, a gyorsabb fejlődést ígérő régió központokba.

Milyen lesz akkor a 2010 évi önkormányzati választás eredménye?

Ez volt a választás utáni néhány első gondolat. E cikk írása (többszöri újragondolása és korrekciója) alatt is, bőven áramlottak a kormányzati hírek. Az előkészítetlenség, a kapkodás, a tétováság, a komunkációs hibák, a tevékenységek összehangolatlansága – mondhatnánk tovább is – nem visz eredményre. Kutatás, tervezés, egyeztetés, ismertetés, meggyőzés, elfogadtatás – majd az akkor kezdődő jogalkotás, az egyetlen járható és valóban egy új Magyarországhoz vezető út. Gondoljunk a XX. századi német hadi axiómára: csak kétfrontos harcort ne! Ma a kormány a kettő többszörösénél is több frontot nyitott. Kár érte.

Társaságunk a mai bonyolult – újabb nemzeti tragédiát is rejtő helyzetben bízunk népünk józanságában. Megvan a véleményünk a kormány munkájáról, a parlament, a politikusok vitastílusáról. Ezt eddig sem hallgattuk el. Minden bírálatunk fenntartásával mégis az a véleményünk, hogy a *jelenlegi helyzetben* a politikázás fő színtere nem az utca. Elutasítjuk a romboló ösztönökre épülő politikát. Társaságunk tagjai, szimpatizánsai a dolgozó lakosság napi érdekeinek szolgálatában vettek részt számtalan módon, az önkormányzati választásokon. Többen szereztek meg a képviselőjelöltséghez szükséges támogatást. Igaz, eddigi tudomásunk szerint, csak *társaságunk két alapító tagja* ért el mandátumot biztosító eredményt. Bejutott Csaba Elemér – immár sokadik alkalommal – a Budapest XV. Kerületi képviselőtestületbe és Soós Károly a bátortere nyei képviselőtestületbe. Tagjaink közül többen is szakemberként tudományozó részesei a nemzeti fejlesztési terv megvalósításának. Több fontos fórummal igyekeztünk hozzájárulni a történelmi igazság kiderítéséhez. Mi, hétköznapi tettekkel foglalunk állást a jelen helyzetben Más demokratikus szervezetekkel, személyiségekkel együtt határozottan kiállunk a demokrácia, a köztársaság védelmében.

Orbán Péter

Dr. Szili Katalin asszonynak,
a Magyar Országgyűlés Elnökének,
Budapest

Tisztelt Elnök Asszony!

A Baloldali Alternatíva Egyesülés és a Május Elseje Társaság képviselői értékelve az aktuális politikai helyzetet, arra a meggyőződésre jutottak, hogy a köztársaság ellen kibontakozott támadással szembeni küzdelmével erkölcsi kötelességük szolidaritást vállalni.

A kialakult helyzet elsősorban az ellenzék felelőtlen, indulatkeltő, hatalmi törekvése miatt jött létre. Ugyanakkor nem hallgathatjuk el, hogy nehéz helyzetben vagyunk, mivel a kormány politikája nem könnyíti meg a mellette való kiállást.

A nemzetközi és az egyre mohóbb hazai nagytőke nem kíván jövedelmével arányosan részt vállalni a társadalmi kiadások fedezésében. Ez is gerjeszti a társadalmi feszültségeket. A köztársaság védelméhez tartós tömegtámogatásra akkor lehet számítani, ha a kormány figyelembe veszi a baloldali civil véleményeket is.

Ennek reményében továbbra is támogatni kívánjuk a köztársaság védelmére irányuló politikai tevékenységét.

Budapest, 2006. szeptember 28.

Dr. Szász Gábor

a Baloldali Alternatíva Egyesülés
nevében

Dr. Orbán Péter

a Május Elseje Társaság
nevében

MÁJUS ELSEJE TÁRSASÁG
1023. Budapest, Zsigmond tér 8.

Dr. Molnár Lajos,
A Magyar Köztársaság Egészségügyi
Minisztere

Tisztelt Miniszter úr!

A Május Elseje Társaság – több civil-szervezet, egészségügyi, pénzügyi és jogi szakértők bevonásával, – 2006. augusztus 16-án kerekasztal-beszélgetést szervezett az Önök által kiadott Zöld könyvben foglaltokról, az augusztus 31-ig meghirdetett társadalmi vita keretében.

A kerekasztal-beszélgetés célja az volt, hogy a kormány egészségügy-politikájára vonatkozó társadalmi tapasztalatokat, véleményeket, javaslatokat összegyűjtse. Társaságunk – Alapszabálya szerint – közhasznú szervezet, amelynek bejegyzett tevékenységi körébe tartozik – többek között – az életmód- és egészségügyi kérdéseivel való foglalkozás is. Ennek megfelelően, a kerekasztalon elhangzottakból leszűrhető gondolatokat, megállapításokat és javaslatokat összegeztük, annak eredményét, mint civil szervezeti véleményt, mellékelten megküldjük.

Kérjük, hogy az abban foglaltakat végső döntésüknél, mint e döntések következményeit megelőző és az intézkedések végrehajtását végső fokon finanszírozó polgárok véleményét, figyelembe venni szíveskedjenek.

Budapest, 2006. augusztus 27.
Tisztelettel

Dr. Orbán Péter főtítkárr
Dr. Jánosi Gábor s.k.

az Országos IB. tagja, az Életmód- és egészségügyi munkacsoport vezetője

A Május Elseje Társaság által szervezett és más civil szervezetek, szakértők részvételével 2006. augusztus 16-án

Egészség és egészségbiztosítás, avagy a Zöld könyv kritikája

címmel megtartott kerekasztal-konferencia

Állásfoglalása

I.

A kerekasztal résztvevői – több mint két és fél óras véleménycseré alapján –, egyöntetűen megállapítják, hogy *a vitára bocsátott Zöld Könyv, sem vitaalaként, sem kormányzati döntések megalapozására nem fogadható el.* Egyes tételeinek, megállapításainak igazsága ugyan nem vitatható (l.: részletes megállapítások), azonban az egész anyag alapállása, esetenként leegyszerűsítősei, szakszerűtlenségei, ebből következően a felvetett megoldási javaslatok, *alkalmatlanná teszik*, hogy a rendszerváltást követő egyik legfontosabb, legkiterjedtebb, minden élő s majdan megszülető magyar állampolgárt hosszú évtizedeken át életében, sorsában, anyagi terheiben érintő *társadalmi és gazdasági összességében a*

Köztársaság alkotmányába is belenyúló reform alapjává váljon.

Már előljáróban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy egy ilyen fontosságú és súlyú rendszer át-, de még inkább kialakítása, majd jogi formába öntése, nem lehet ötletszerű, néhány hetes látszat társadalmi vita és az érintettek manipulálásának eredménye. *Az elmúlt hetek eljárása súlyosan sértette a jogalkotás törvényileg meghatározott szabályait.* A parlamentarizmusban nagyobb tapasztalatokat szerzett országokban, az ehhez hasonló feladatok a most tapasztaltaknál többszörös időt, ismeretet és munkát igényelnek. Bár igaz, hogy az 1990. májusában megalakult országgyűlés egyik első törvénye a társadalmi viták szabályainak megsemmisítésére irányult, az

nem menti fel a jelenlegi kormányzó erőket – különösen, ha annak nevezik – egy tényleges társadalmi vita feltételeinek biztosítására vonatkozó kötelezettségei alól. Az egész eljárás sérti a vitában részt venni kívánó polgárokat, a civilszervezetek és a szakszervezetek tagságát.

Egy és negyed évszázada, a modern ipari társadalom kialakulásával, minden valamire való ipari államban terjedt, majd a második világháborút követően Európa mindkét felében kiszélesedett a *társadalmi biztosítás – benne az egészségbiztosítás – rendszere.* Ennek mind kiteljesedettebb alapeleme volt, hogy az állam (ide értve az önkormányzatokat is) feladata, *felelőssége az egészségügyi igazgatás; az egészségügy (folytatás az 5. oldalon)*

(folytatás a 4. oldalról)

nem magány; felerősödött a szolidaritás elve. Anyagi alapját a munkáltatók, a munkavállalók befizetései, a biztosító pénztárak esetleges gazdálkodása és az állami költségvetés kiegészítése képezik; maga a rendszer a biztosítási jogviszony szereplőinek szervezeti önkormányzata vezetése és ellenőrzése alatt áll. E rendszer magába foglalta, hogy a biztosítottak (és az ő biztosításuk alapján általában gyermekeik, vagy más közeli hozzátartozóik), csakis a biztosítottak pótlólagos hozzájárulás nélkül, jogosultak az egészségügyi ellátásra. E tételek, különböző időkben, különböző módon, de beépültek a magyar alkotmányokba, alkotmányos jogszabályokba. Ennek megfelelően, a vita résztvevői nem látják annak lehetőségét, hogy ezen elvektől, alapvető szerzett jogaitól a jövőben akármilyen reform, vagy költségvetési hiány címén az állam eltérjen.

Nem értünk egyet, a Zöld Könyvön áthúzódó, az orvosokat és más egészségügyi dolgozókat érintő, ellenséges hangnemmé. Tagadhatatlan, hogy mint az élet minden területén, az egészségügyben is dolgoznak hozzá nem értő, vagy lelkiismeretlen emberek. De ezt általánosítani, az ágazatban dolgozókat, a hálapénzt-lesők, a betegfelvétellel manipulálók, igazolás-hamisítvány gyártók s hasonló seregének tekinteni, a való tények torzítása, kollégáik becsületébe való gázolás, a kollektív elitelés tünete. Úgy tűnik, fel kell hívni az ágazat vezetésének figyelmét, hogy eljárásuk nem csak saját munkatársaikkal állítja őket szembe, hanem az alkalmas a társadalomban a gyógyítók iránti bizalom gyengítésére, vagy megrendítésére, amely tény önmagában is a gyógyulást gátló tényező.

Nem lehet egyetérteni az anyag egyik felfogásbeli alap gondolatával. E szerint, a megbetegedési és halálozási adatok arra mutatnak, hogy ha az egészségügyi rendszer sikeresen, a lefektetett javaslatok szerint "megreformálják", akkor hat évvel tovább fogunk élni. Ez erősen félrevezető, káros felfogás. Az egészségügyi rendszerbe betegen érkezünk, nem ott betegszünk le – általában. Nem a rendszer állapota felelős azért, hogy Európa legbetegbb nemzete vagyunk, itt halnak meg legtöbben szív és keringési betegségekben, egyes rák típusokban. Elég hosszú idő óta ismert, hogy az emberi egészség befolyásolásában az egészségügyi rendszer csupán 11 százalékban felelős. Ezzel szemben 89 százalékban más faktorok (politika, társadalom, víz, levegő, munkahely, lakás, étkezés, genetikai felépítésünk, stb.) felelőssége jelentkezik. Nem véletlen, hogy a hazai gyógyítás története a huszadik században jelentős számban tudott felmutatni a társadalmi problémák iránt nagy affinitással rendel-

kező, alapvetően baloldali gondolkodású orvosokat. Károsnak kell ezért tekinteni a "feneketlen zsák", vagy "edény" elméletet, s azt, hogy erre a területre, amely a valóság megelőzés területe és a legnagyobb hatású tényezőket öleli fel, az anyag ki sem tér. Érthető, hisz mindez politikailag azonnal nem hasznosítható, sőt nagy anyagi és szellemi befektetést igényel és az eredménye, még ha nagyobb hatásfokú is, csak évtizedek múlva válik láthatóvá. Mindezek ellenére, érdemi hatékonyságnak, tényleges társadalmi haszonnak csupán ez lehet az alapja, a döntések kiinduló pontja.

Fentiekből következhet, hogy az anyag nem ad átfogó reformtervet. Eklektikus, sok esetben dogmatikus megállapításai, az alulfinanszírozás valós okainak eltakarása, a kötet egyéb premisszái mind azt szolgálják, hogy elősegítsék a betegbiztosítási rendszer SzDSz programjában szereplő szétrombolását, előkészítsék és indokolják az üzleti biztosítók rendszerének bevezetését. Ezzel (a több biztosítós rendszer, az ápolásbiztosítás, táppénzbiztosítás, biztosítási felügyelet) a ráfordítások nagyobb hányadát terelik át a biztosító szervezetek improduktív költségei közé, drágítják és teszik egyenlőtlené az ellátást, végső soron erősítik azon káros tendenciák érvényre juttatását, amelyeket most – legalábbis szavakban – ki kívánnak küszöbölni.

II.

Részleteiben:

– felsoroljuk azokat az intézkedéseket, amelyek elfogadhatóak, vagy legalábbis a későbbiekben vitaalapot képezhetnek; – végigtekintjük azokat a kérdéseket, amelyek elfogadásával nem értünk egyet.

Egyetértünk a területi egyenlőtlenségek – alapos megfontolás után és az érintett régió lakossága észrevételei figyelembevételével való – felszámolásával;

– a hatékony struktúra kialakításával és modernizálásával;

– az egész rendszer modernizálását szolgáló EU források bevonásával;

– a korszerűen nem hasznosítható kis kórházak krónikus, rehabilitációs, szociális részleggé történő átalakításával;

– kiemelt szakmai centrumok (rák, kardiális, stb.) kialakításával;

További vizsgáldást, egyeztetést igénylő kérdésnek tartjuk

– a biztosítási "potyautas" fogalmának pontos meghatározása és következményeinek meghatározása. Ilyen esetben is a gyógyuláshoz szükséges kezelést mindenkinek meg kell kapnia. A költségek megtérítésének, behajtásának kérdése nem egészségügyi, hanem a pénzügyi jog kérdése és annak behajtási és szankció rendszerét kell megfelelően törvényesíteni;

– az egynapos sebészet feltételeinek kidolgozása és biztosítása. Elterjedésének

hazai lassúsága több okra vezethető vissza. Ilyenek az intézetek finanszírozási elmentmondásai. Nagy a lakosság idegenkedése (hiányolja a műtét utáni szakellátást, megfigyelést, gondozást; nem megfelelő az ezt az idegenkedést legyőző felvilágosítás, ismeretterjesztés, de önmagában a gondolkodás megváltozása is hosszú időt vesz igénybe). Gátolja terjedését a településszerkezet, a vidéken még fennálló telefonhálózati hiány, a romló közlekedési feltételek, az út hiányok és a rossz minőség, az idősebb lakosság gépkocsi- és vezetési ismeret hiánya; odahaza az ellátási, gondozási nehézségek, stb. Mindezek miatt ennek a modern gyógyító módszernek az elterjesztése bár szakmailag indokolt, de a lakosság szokásait, teherbíró képességét figyelembe kell venni;

– a tb.(önkormányzati) felügyelet kialakítása. Ehhez fenn kell, hogy maradjon az egy biztosító, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár. Ezt kell modernizálni, fejleszteni, hogy alkalmasabb legyen a feladata ellátására, ennek működése a leggazdaságosabb. Ki kell emelni a költségvetésből, önállósítani kell. Felügyeletét a biztosítási felekből létrehozott önkormányzaton keresztül, saját, széleskörű, civil, társadalmi ellenőrzés alá kell vonni;

– a gyógyítás és ápolás szétválasztása. Ennek feltétele azonban, hogy a szétválasztással ne csökkenjenek a gyógyításra fordítható alapok, és ne növekedjenek a betegek, az ápoltak kiadásai;

– hasonló feltételekre való figyelemmel lehet foglalkozni a mentés és a betegszállítás szétválasztásával, bár itt is bonyolult műszaki, szervezési, a térszerkezetből adódó egyéb problémákkal, stb. találkozhatnak a döntéshozók. Mindezek a költségek növekedésével, az ellátás hatékonyságának csökkenésével, egymást nem kiegyensúlyozható kapacitás többletek és hiányok kialakulásával, a személyzet felhasználása racionalitásának romlásával, stb. járnak;

– felvetődhet – a kötelező és általános biztosítás mellett –, az ápolási biztosítás, az előtakarékosági biztosítás, stb. bevezetése is, azonban ehhez széleskörű társadalmi közmegegyezés szükséges s egyetlen megoldás sem sértheti a méltóságteljes biztonságos öregkorhoz való hozzájutás esélyegyenlőségét.

Nem érthetünk egyet a Zöld könyv néhány alapvető tételével. Ilyenek – többek között:

– nem fogadhatjuk el a meglévő egészségügyi intézmények és a hozzájuk kapcsolt működési eszközök privatizálását. Aki magánosítani akar, saját tőkéjéből létesítsen megfelelő új, korszerű kapacitást, ahol mindenki külön biztosításában megtakarított pénzen olyan szolgáltatást vásárolhat (külön étkeztetés, kényelmi lehetőségek, (folytatás a 6. oldalon)

(folytatás a 5. oldalról)

vagy akár külön saját professzor), amilyen ügyeinek és lehetőségeinek megfelel. Az *emberi méltóság tiszteletéből eredő jogokat* sérti azonban, ha a luxus-ellátás az intézmény más kezeltjeinek hátrányára történik, mivel a szegényebb, vagy „egyszerűbb biztosítással bíró beteg” az egyik kórteremben elhanyagoltan, saját piszkában fekszik, mert nincs, aki ellássa, miközben a szomszéd különszobában hárman is a „kiemelt VIP beteg” óhaját lesik.

– az *egyéni anyagi kötelező hozzájárulás (co-payment)* – semmilyen mértékében, vagy formájában, nem fogadható el. A biztosítási jogviszony alanya által igénybe vett bármely szolgáltatás, vagy annak bármely eleme, része a járulékfizetéssel ellentételezett ellátásnak, így a díjfizetés előírása jogsértő. Ugyanakkor célszerűtlen, számtalan ellentmondás és bonyodalom előidézője. Nem csökkenti az orvosi látogatások számát s nem jár gazdasági eredménnyel sem. Jelentősebben nem csökkenti a hálapénz volumenét sem, ugyanakkor éppen a hálapénz fizetésére is képtelenek anyagi hátrányát növeli.

– nem értünk egyet a *több biztosítás rendszer bevezetésével*. Egy biztosító, – az OEP – megerősítését, valódi biztosítóvá tételét tartjuk szükségesnek. Ez vonatkozik

tevékenysége szabályaira éppúgy, mint a biztosítás-barát környezet megteremtésére. Ennek megfelelően minden jövdelemmel rendelkező (és eltartottjai), konkrét szabályok szerint biztosításra kötelezettek, a valóban közösségi gondoskodásra szorulóknak biztosítása a társadalomra (állam, önkormányzat) hárul. A rendszeren kívül álló, vagy az alól kibúvók viszont – meghatározott sürgős, életmentő eseteken kívül – nem részesülhetnek ellátásban. Az így kapott ellátás minden esetben utólagosan behajtandó térítési kötelezettséggel jár. Ez az egy biztosítós megoldás jár a legkisebb társadalmi költséggel, kb. a befizetett járulékok 1,8%-os arányát használja fel saját működésére. Ezzel szemben a több biztosítás rendszerekben a járulékok 20-50 %-a a betegek ellátása helyett a bürokrácia fenntartására szolgál. A helyzet logikájából eredően, a tevékenység jelentős tőkét igényel, amellyel a külföldi biztosítók rendelkeznek. Részükre a piacszerzés, a profit kivitele a hajtóerő, nem pedig a hazai ellátás önzetlen segítése. A több biztosítóra szakadtan, viszonylag kevés befizetőre épülve (10 millió teljes állampolgári létszámra vetítve, 40 biztosítót feltételezve is csupán átlag 250 ezer biztosított jöhet egységenként tekintetbe, holott pl. a keresőkor alatti milliók, egyéb rétegek jogszerűen csak minimális

járulékkal szerepelnek), nem valósítható meg a *szolidaritás elve*. Gazdasági társaságoktól ezt nem is lehet elvárni, példa erre a szolidaritási adó bevezetésével kapcsolatos magatartásuk. Hasonló jelzést mutat, a munkaadók által fizetendő járulék csökkentésére irányuló egyre erősödő vállalkozói nyomás. Nem számolnak azzal, hogy ennek következménye, saját létfeltételük, a munkaerő forrás elsovadása, de az sem kizárt, hogy a nyomott béreken belüli növekvő arányú dolgozói járulékkerhek, nem túl sokára, a bérharcok felerősödését, kirobbanását fogják eredményezni.

***

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői tudatában vannak annak, hogy észrevételeik részlegesek, sem a rendelkezésre álló idő, sem a vita-anyag tartalma elmélyültebb véleményalkotást nem tett lehetővé.

Bízunk abban, hogy ennek ellenére, a társadalom egy jelentős hányadának véleményét, hangulatát fejezték ki s ezért ajánlják Állásfoglalásukat mind a döntéshozók, mind a közvélemény figyelmébe.

Budapest, 2006. augusztus 16.

**A Május Elseje Társaság
Egészségpolitikai kerekasztal
résztvevői**

1944. október 15.

Napjaink kiéleződött belpolitikai küzdelmei, az 50. évfordulóval kapcsolatos várakozások feszültségei, el is homályosítják: október többszörösen a magyar történelem sötét hónapja, az ország sorának kritikussá válása hava.

Elfejtkezében vagyunk 1944. októberéről is. Halványul – az utcákon, tereken szaporodó számú árpád-sávós lobogók látványa ellenére – annak a napnak az emléke, amely végleg a fasiszta terrorba, a háború-vesztés szakadékába döntötte hazánkat. Elfejtkezében vagyunk arról a végpontról, amely az 1919 augusztusában megindult, majd tombolásából „jogállami csillapításával” átmenetileg domesztikált fehérterort ismét intézményesítette, végül az utolsó hónapokban általánossá tette.

Annak bemutatására, hogy 1919 és 1944 összekapcsolódik, ez alkalommal érdemes rátekinteni a budapesti királyi büntetőtörvényszék, mint külön bíróság Bgy. VI. 2134/121/1939. sz. ítéletére. Az eredeti ítélet 330 oldal, így csak néhány rövid részletét közölhetjük, de az így is számtalan tanulással szolgál. 1939 február 3-án este ugyanis, a Dohány utcai zsinagógából távozó hívők ellen kézigránátos merényletet követtek el, melynek eredményeként 22 személy szenvedett különböző súlyosságú sérülést.

Bár az eset már 67 éve történt, az ítélet újraolvasásakor szinte elkerülhetetlen, hogy az olvasóban ne vetődjenek fel elgondolkoztató érzések. Találkozunk a zömében fiatal utcai merénylők, mai szóval garázdák, „huligánok” vagy labdarúgó mérkőzések randalírozói, személyével. Találkozunk az ismeretlenség homályában maradó „felnőtt férfi” alakjával, aki a „Hűség Házában” átadja a kézigránátokat a „garázdáknak”. De itt látható a „főnök” is, *Kovarcz Emil*, aki alig húsz évvel korábban, mint tisztikülönítményes a Somogyi-Bacsó gyilkosságban kezdte pályafutását. 1939-ben, mint a nyilas párt egyik prominens vezetője terrorcselekményt irányít, hogy egy fél évtized múlva, a Szálasi-puccs előkészítését vezesse, végül, mint miniszter, a nyilas terror egyik fő szervezőjeként a népbíróság ítélete alapján, a bitón végezze.

Következzenek a részletek:

A budapesti kir. büntetőtörvényszék, mint külön bíróság.

Bgy. ü. 2134/121
1939.

*A MAGYAR SZENT KORONA
NEVÉBEN!*

A budapesti kir. büntetőtörvényszék, mint az 1938. évi XVI. t. c.-kel alakított külön bíróság nyilvános főtárgyalás alapján meghozta a következő

ítéletet:

Az 1939. évi február hó 12-től előzetes letartóztatásban levő

I. Kenyeres Jenő, Budapesten, 1899. december 20-án született, rom. kath. vallású, budapesti /: Falk Miksa u. 32. IV. 22. /: lakos, magyar állampolgár, 2 gyermek atyja, vagyontalan, katona volt, ír, olvas, kereskedő foglalkozásu vádlott bűnös az 1921. évi III. t. c. céljára tettestársként elkövetett 22 rendbeli gyilkosságnak kísérlete alapján, az 1921. évi III. t. c. 2. §-ának 2. pontjában összefoglalt állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló büntetben;

az 1939. évi február hó 9. napjától előzetes letartóztatásban levő

II. ifj. Szabényi /:Schandl:/ Győző, Pestszenterzsébeten 1920. április 26-án született, rom. kath. vallású, budapesti /: VI. (folytatás a 7. oldalon)

(folytatás a 6. oldalról)

Nagymező u. 54-56.:/ lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona nem volt, ír, olvas, műszerésztanonc foglalkozásu, vádlott bűnös az 1921. . évi III. T. c. céljára tettestárskéntként elkövetett 22 rendbeli gyilkosságnak kísérlete alapján, az 1921. évi III. t.c. 2.§-ának 2. pontjában összefoglalt állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló büntetben;

az 1939. évi február hó 12. napjától előzetes letartóztatásban levő

III. Ghombai Horváth János, Budapesten 1919. október 9-én született, román. kath. vallásu, budapesti /:VI. Szinyei Merse u. 14. I. 10.:/ lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona nem volt, ír, olvas, kifutó foglalkozásu, vádlott bűnös az 1921. évi III.t.c. céljára bűnszegédi bűnrészesként elkövetett 22 rendbeli gyilkosságnak kísérlete alapján, az 1921. évi III.t.c. 2.§-ának 2. pontjában összefoglalt állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló büntetben;

az 1939. évi február hó 12. napjától február 22. napjáig, továbbá 1939. május hó 4. napjától előzetes letartóztatásban levő

IV. Madaras László, 1919. június 5. napján született, ref. vallásu, budapesti /:Székely Bertalan u. 10.:/ lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona nem volt, 4 polgári iskolai osztályt végzett, villanyszerelőtanonc foglalkozásu, vádlott bűnös, az 1921. . évi III.t.c. céljára bűnszegédi bűnrészesként elkövetett 22 rendbeli gyilkosságnak kísérlete alapján, az 1921. évi III.t.c. 2.§-ának 2. pontjában összefoglalt állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló büntetben;

az 1939. évi február hó 10. napjától fogházi őrizetben levő

V. fiatalokor Schneider Nándor, Budapesten, 1922. március hó 9. napján született, román. kath. vallásu, budapesti /: Teréz krt. 17. Fsz.20./ lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, katona nem volt, 4 polgári iskolai osztályt végzett, műszerésztanonc foglalkozásu, vádlott bűnös az 1921. . évi III.t.c. céljára bűnszegédi bűnrészesként elkövetett 22 rendbeli gyilkosságnak kísérlete alapján, az 1921. évi III.t.c. 2.§-ának 2. pontjában összefoglalt és a Bn. 18.§-a II. bekezdésének első mondatához képest az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló vétésben.

A kir. törvényszék ezért:

I. Kenyeres Jenő vádlottat ... életfogytig tartó fegyházra, ... továbbá 10 év hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítéli.

II. Ifj. Szabó György vádlottat ... tíz... évi fegyházra, ... továbbá 10 év hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítéli.

III. Ghombai Horváth János vádlottat ...öt ... évi fegyházra, ... továbbá 10 év hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítéli.

IV. Madaras László vádlottat ...három ... évi fegyházra, ... továbbá 10 év hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítéli.

V. Fiatalokor Schneider Nándor vádlottat ... négy ... évi a fiatalokorak fogházában kitöltendő fogházbüntetésre ítéli.

I n d o k o l á s :

Az indokolás abból indul ki, hogy a bizonyítás befejeztével a közbíró négy vádlott ellen államfelforgatás büntette, a fiatalokorú vádlott ellen ugyanazon cselekmény vétsége címén emelt vádat. Ezt alátámasztja azzal, hogy hosszabb időn keresztül a nyilas mozgalom különböző –esetenként fedő –szervezeteiben Kenyeres J. és Ghombai Horváth J. vádlottak milyen beosztásban vezettek az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló mozgalmat. A II., IV. és V. rendű vádlott, ugyanezen szervezetekben és mozgalmakban, ugyanakkor tevékeny résztvételt valósítottak meg.

E mozgalommal összefüggésben, az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló mozgalom céljaira, Kenyeres és Szerényi mint tettestársak, Ghombai Horváth, Madaras és a fk. Schneider mint bűnszegédi bűnrészesek 22 rendbeli gyilkosság kísérlete büntetést követték el Budapesten, 1939. február 3-án 17 óra 53 perckor az által, hogy

a merényletnek a "Magyar Nemzeti Szocialista Párt Hungarista Mozgalom" helyiségeiben egymás között való előzetes megbeszélése és a merényletnél felhasznált 3 drb. 1936-os mintájú Vécsey-Demeter-rendszerű katonai kézigránátnak a Kovarcz Emil szervezési vezetőnél való jelentkezést követően, ennek Andrássy út 60. szám alatti helyiségéből a folyosóra kilépő, Kovarcz-

zal beszélgető barna kabátos, szürke nadragos, hátra fésült hajú ismeretlen férfitől Kenyeres Jenő és közvetve Szabó György által való átvétele után valamennyien a Dohány –utcai zsinagógához, illetve ennek közelébe mentek, s míg Ghombai Horváth János, Madaras László és Schneider Nándor a zsinagóga közelében figyelő és őrszolgálatot teljesítettek és jelenlétükkel bátorítólag hatottak, az alatt Kenyeres Jenő a szökésben levő Jurisztovszki/:Jókedvű/: Miklós Rv parancsnok jelenlétében a Dohány utca 1/b. számú ház lapos tetejéről 2 kézigránátot, Szabó György pedig a Dohány utca 1/b. számú bérház kapujából 1 kézigránátot a Dohány utca 18/b. számú házzal szemben levő zsinagógából az istentiszteletről távozó közönség közé dobott, amely három kézigránát közül felrobbant két kézigránát robbanása következtében Gleckner Borbála, Stern Ignác, Bonitzer Alfréd, Strasszer Sándor, Gara Géza, dr. Szántó Andor, Weisz László, dr. Hönig Izsó, Schiff Ignác, Vermes Artur, Vajda Adolf, Agid Hermann, Hajdu József, Engel Hermann, Lukács Zsigmond, Molnár Lajos, Weisz Jakabné, Junger Tibor, Ullmann Zsigmond, Weiszentstein Lajos, Müller Sándor és Hahn Károly budapesti lakosok különböző könnyű és súlyos sérüléseket szenvedtek.

Eként tehát Kenyeres Jenő és Szabó György az itt megnevezett 22 sértett előre megfontolt szándékkal való megölését együtt és közösen megkezdték, e megkezdett cselekményüket azonban az akaratukon kívül álló okból, hogy a sértettek sérülései halált okozóak nem voltak és az egyik kézigránát fel nem is robbant, be nem fejezheték, míg Ghombai Horváth János, Madaras László és Schneider Nándor e bűncselekmények elkövetését, – ez iránt Kenyeresrel és Szabó Györgyvel megelőzően egyetértve, szándékosan előmozdították és megkönnyítették."

(**Forrás:** A budapesti kir. büntető-törvényszék, mint különbíróóság ítélete Kenyeres Jenő és társai ügyében – Az ítélet rendelkező része és az indokolás I. fejezete.

In: IRATOK AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS TÖRTÉNETÉHEZ 3.

Szerk: dr. Horváth Ibolya, dr. Solti Pál, a szerk.biz. elnöke, dr. Szabó György, dr. Zanathy János, dr. Zinner Tibor.-KJK, Budapest, 1994. – 41-46.old.)

Megjegyzés: A dőlt betűs részek szó szerinti közlést, a normál betűs részek tartalmi összefoglalást jelentenek.

ÖSZINTE BESZÉLGETÉS '56-RÓL...

Ez volt a Május Elseje Klub baráti véleménycseréjének témája 2006. szeptember 19-én. A mintegy 40 résztvevő tizenöt hozzászólásával vett részt a vitában.

Az alábbiakban vitaindítóm téziseit foglalom össze – utalva néhány kiegészítő, illetve ellentétes véleményre.

1956 október végén *politikai robbanás* történt Magyarországon, amelynek hullámai máig nem ültek el. Ennek csak tüneti jele a minősítés (elnevezés) körüli vita. Valójában az odavezető okok voltak *különböző értelemben ellentmondások*. Az MSZMP Ideiglenes KB módszertanilag is helyesen fejezte ezt ki, amikor jogos elégedetlenségről, ennek szításáról, illetve *kihasználásáról* tárgyalt.

Röviden ismertetem társaságunk álláspontját 56 okairól, illetve a mostani évfordulóról. Társaságunk alakulása idején természetesen rendszeresen foglalkoztunk azzal, ahogyan mi átéltük az eseményeket. A közeljövőben kiadjuk a "Társaságunk a korabeli sajtó tükrében" c. gyűjteményt. Ez tartalmazza azokat a nyilatkozatokat is, amelyek a korabeli újságokban megjelentek társaságunk akkori vezetőitől. A Münnich Ferenc Társaság I. Országos Gyűlése 1989-ben behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel. A nem egyszer éles vitáinkban kialakult álláspont lényege: *Nem felejtünk, de tanulunk*. Mi nem *restaurációs*, hanem *megújulási* koncepcióvak indultunk. Ezt fejezte ki az akkori Népszabadság vidéki kiadásában megjelent Felhívásunk címe is: *"Hazánk szocialista megújulásáért!"*

A továbbiakban hangsúlyozottan *személyes véleményem* szerint vetettem fel néhány kérdést – számítva arra is, hogy a résztvevők részére támadási felületet is kínálok:

1. Még nem mondták ki az utolsó szót 56-ról. Bizonyos becslések szerint a vonatkozatható dokumentumok 9/10-e még ismeretlen. A napvilágra került dokumentumok *magyarozatát* pedig tanácsos bizonyos fenntartással olvasni.

2. Még nem történt meg a *személyes átételek*, emlékek higgadt, tárgyilagos összevetése. Véleményem szerint helyesebb ezek *természetes* összeérésének *segítése*, mint az élmények erőszakos kollektívizálása, vagy éppen kisajátítása. A megfélemlési kényszer kultuszának torz produkta az egy főre jutó (utólagos) partizánok vagy "forradalmárok" számának növelése.

3. Sajátos jelenség 56-tal kapcsolatban a *"kurzus történetírás"*. Tanulságos elgondolkozni azon, hogy az iskolai tanuló milyen fogalmakra fűzi fel (kénytelen felfűzni) a XX. sz. magyar történelmét: 1918/1919 forradalmairól tanul, azután arról,

hogy a Horthy-rendszer (önértékelése szerint is) ellenforradalmi korszak. Aztán 1956 forradalom... Nem csoda, hogy a tapasztalatok (és a felmérések) szerint a fiatalok történelmi képe enyhén szölvázaros.

A kurzus történetírás nyilvánvaló célja a *rendszer váltás legitímálása*. Csakhogy ez nem nagyon tud talajt fogni az emberek többségének lelkében. Ezzel ugyanis legalább két baj van:

3. 1. Maga a rendszer váltás élménye nem igen lelkesíti a többséget. Manapság vita folyik a hazugságokról. Nem esik szó azonban arról, hogy magában a rendszer váltásban volt kódolva az *eredendő hazugság*. Mint a csomagküldő szolgálatnál gyakran megesik, más volt a csomagra írva ("szociális piacgazdaság") és más került elő a csomagból.

3. 2. Az 1956-os tömegek többsége nem csak vadkapitalizmust, de semmiféle kapitalizmust nem követelt és nem is akart. Ez egyébként nyilvánvaló például Bibó István, Németh László, Kéthly Annakora-beli írásaiból, illetve Göncz Árpád, Mécs Imre mai visszaemlékezéseiből is.

Ezzel kapcsolatos tézisémet váltottak ki a Klubban a legnagyobb vitát, ellenzést. Ugyanis felvettem: Ha a résztvevő tömegek alapbeállítottsága nem szocializmus-ellenes, hogy őket egy *jobb szocializmus* vágya vezérelte, úgy ezen nekünk is el kell gondolkoznunk: lehet-e az *egész* akkori népmozgalmat az ellenforradalom hatáskörébe utalni?! Ezzel szemben vetették fel: a szubjektív szándékok akkor nem érvényesülhettek, ellenkezőleg! Az számomra sem vitás, hogy *akkor* a szocializmussal szembenálló (még Charles Gati által is túlságosan radikálisnak ítélt) – marxista fogalmak szerint *ellenforradalmi* – erők kerekedtek felül. (Aki ismernek tudják, hogy véleményem mellett nem csak szavaim tanuskodhatnak...) Az egész folyamat azonban egyetlen szóval mégsem írható le. (Önbecsapás az "ellenforradalom" fogalmkörébe kényszeríteni a diákmozgalmakat, a munkástanácsokat, vagy Kádár János, illetve Münnich Ferenc *akkori* kormányzati szerepvállalását...)

Fenntartom azt a véleményemet, hogy ez a *sokféle* (antikapitalista, szocialista, szocialisztikus) vágy a szocialista korrekció, megújulás (ha úgy tetszik: a szocialista forradalom) fontos tényezője volt. Miután az 1956 utáni szocialista folyamat sok mindenben változást mutat az 1956 előttihez képest, ez igazolja feltételezésem. A konszolidáció során építettek is ezekre a törekvésekre, e nélkül nem is lehetett volna sikeres. Nézetem szerint azonban nem

elégge (!) vették figyelembe (illetve egyes esetekben el is utasították) a hivatalos irányvonaltól eltérő szocialista törekvéseket, kezdeményezéseket. Megjegyzem, hogy a résztvevők egy része ez utóbbi fejtegetésemet nem fogadta rokonszenvvel.

4. Az 1956-os eseményeket kiváltó okok között nemcsak 2-es, 3-as, 4-es számmal jelzettek (vagyis a Nagy Imre-csoportra, a belső ellenforradalmi erőkre és a nemzetközi reakcióra utalók) vannak, hanem léteznek 1-es számú ok is. (Vagyis – az 1956 decemberi határozat eredeti szövegezésében – ez a Rákosi-Gerő-klikk hibáira vonatkozik.) Erről részletesen beszéltünk társaságunk előző országos gyűlésén, erről olvashatnak a Fáklya előző számában.

5. Még a kielezített társadalmi ellentmondásoknak sem csak pólusai (barikádjai vannak), hanem "közbülső" tényezői is. Ráadásul ezek emberek, *egyének*, a maguk sokrétű (sokszor ellentmondásos) tapasztalataikkal élményeikkel. Saját igazságaik lehetnek mégoly szépek és igazak, ha nincsenek valamilyen módon összhangban azoknak az tömegeknek a tapasztalataival, amelyek részének tekintjük egyébként magunkat. Ha valaki nem szívesen hivatkozik is Leninre, el kell ismernie (saját, általunk sokszor keserűen megélt) igazságát: a kommunisták igazának csak akkor van értelme, ha azt a tömegek elfogadják és *saját tapasztalataik* alapján magukénak tekintik.

A vitában sok fontos észrevétel, javaslat hangzott el, például a tömegpszichológia jelentőségéről, a szocialista kísérlet történelmi tapasztalatainak tanulságairól, 1956 mártírjairól, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány alakulásának jelentőségéről.

Nagyon fontos volt a vitának az a része, amely a *baloldali lehetőségeit* érintette. Ez, véleményem szerint összefügg a kor tartalmának, jellegének értékelésével. A 60-as években a nemzetközi kommunista mozgalom dokumentumaiban megfogalmazódott: a szocializmus egyre inkább döntő tényezővé válik a világban. (Ez a feltételezés ez után odáig "fejlődött", hogy megjelent a felfogás: már azzá is vált!) Ez súlyos hiba, illúziókeltő helyzetértékelés volt. Ezzel szemben – tetszik, nem tetszik – Tökei Ferencnek volt igaza: Világtörténelmi értelemben még mindig a kapitalizmus korát éljük. Mindebből eszmecserenk témájához kapcsolódva is adódik fontos következtetés: *Akkor*, 1956-ban, amikor a szocializmus ugyan nem volt döntő tényező a világban, mégis a konkrét, szocializmus-uralta közép-európai *kon-*
(folytatás a 9. oldalon)

Jakab Sándorné (1920-2006)

Társaságunk alapító tagja Társaságunkra hagyta emlékiratait

(Ebből közlünk most részletet)

... Most elérkeztem ahhoz a részhez, amiért talán elkezdtem megírni az önéletrajzom, hogy én minek tartom '56-ot.

Mikor az MSZMP taggyűlésén felolvasták Pozsgay álláspontját, hogy népfelkelés volt, abban a pillanatban felszólltam ellene, és odáig fajult a dolog, hogy bár nem léptem ki a pártból, de kértem a felmentésem a taggyűléseken való részvételtől.

A kongresszus után egy nagyon szép levelet kaptam Nyers Rezsőtől, hogy a régi párttagságom megtartása mellett szívesen látnak az MSZP-ben. Én erre egyáltalán nem gondoltam, mert a reform-kommunistákkal egy pillanatig sem értettem egyet, magam kommunistának tartottam és tartom. Maradtam az MSZMP-ben, vagyis a Munkáspártban, majd rövid idő után onnan kiléptem, és most pártönkívüli vagyok.

Ezek után leírom részletesen az élményeimet. (A harmadik gyerek valami vizsgálat miatt itthon volt, így mind a három gyerekem velem volt.)

23-án, mivel akkor még nem volt mosógépünk, én a mosókonyhában beázattam a ruhát. Úgy gondoltam, mivel ez a hét második fele volt, hogy a nálam lévő pénzzel bejövök (Budafokon laktunk) a Nagycsarnokba és bevásárolok, hogy utána nyugodtan tudjak mosni. Ez a nap nagyon fáradtságos volt, este korán lefektettem a gyerekeket, és én is korán lefeküdtem.

Másnap a szomszédasszonyom kérdezte, hogy hallottam-e az eseményekről. Nagyon csodálkoztam, bár hallottam róla, hogy valamilyen demonstráció készül, amit először betiltott a belügyminiszter, de később engedélyezett. Ekkor már megtörtént a Parlament előtti lövöldözés és a Rádió elfoglalása.

(folytatás a 8. oldalról)

stellációban nem maradhatott volna fent egy antiszocialista Magyarország. (Erről írt Bibó István 1956. november 6-án kelt feljegyzésében. Charles Gati mai meglátása szerint akkor még a semleges Magyarországának sem lett volna esélye...) *Ma* viszont, a mai európai konstellációban egy radikálisan antikapitalista Magyarország nem maradhatna fent.

A baloldali emberek, közösségek számára természetes, hogy mindig kutatják a kapitalizmus meghaladásának lehetőségét. Ugyanilyen természetesnek kell azonban lennie a realitásokkal való számolás képességének is.

Aggod József

Még ami engem személy szerint az első napokban érintett, hogy egy fillér nélkül voltam itthon. Hiszen, 22-én a férjem azal jött haza, hogy valahova a nyugati határszélre kell mennie, ezért nagyon sietett és nem tudta felvenni a fizetését. De, úgy is van Békekölcsonünk, amin egy pár forintot nyertünk, váltsam ki, és majd, ha hazajön, felveszi a fizetését. Ebből azért nem lett baj, mert a házban lakó partizán bácsitól ezer forintot kaptam kölcsön, ami akkor ezer pénz volt.

Én abban a hiszemben voltam, hogy a férjem, valahol a nyugati határon van, hiszen telefonunk nem volt. Egy hétig semmi hírt nem kaptam tőle, azt sem tudtam, hogy él-e vagy sem. A Határőrség szervezetileg az ÁVH-hoz tartozott, csak nekik zöld parolijuk volt, és különben is ők nem voltak az ellenforradalmárok szemében szálla, hiszen nyitva voltak a határok, és az jöhetett és mehetett rajta át, aki éppen akart.

Első nap bement a rádió, hogy a miniszterelnök Nagy Imre lett. Nekem az volt nagyon furcsa, hogy óráról-órára más utasításokat adott, különböző fenyegetődzések hangzottak el, amit nem tartottak be.

Ha visszagondolok ezekre a napokra, akkor nekem szent meggyőződésem az volt, hogy lehet, hogy én nem élem meg, de a Szovjetunió nem engedheti meg, hogy a népi demokratikus államok közepén más társadalmi forma legyen.

Közben látszott, hogy Nagy Imre egyre inkább az ellenforradalmárok befolyása alá került. Ki akart lépni a Varsói Szerződésből, az amerikaiak segítségét kérte. Az is borzasztó nagy baj volt, hogy kinyíltak a börtön kapuk, és a politikai foglyokkal együtt a köztörvényes bűnözők is bekapcsolódtak a "forradalomba".

A vásárlás sem ment minden baj nélkül. Hosszú ideig kellett sorba állni az élelmiszer bolt előtt. Ezért a hat éves fiamra ráparancsoltam, hogy a szomszéd kislánnyal együtt álljanak sorba, míg rájuk nem kerül a sor, és akkor majd mi kimegyünk és bevásárolunk. Minket ott, mint új lakókat, senki nem ismert, és ezért lelkére kötöttem, hogy akár mit mondanak, ő ne válaszoljon semmit, csak álljon sorba. Ez később megoldódott, mert az üzletvezető, mikor megtudta, hogy három gyerekkel vagyok egyedül otthon, minden árú szállításhoz sorbaállás nélkül adott nekem árút. Nagy szeretettel gondolok ezért rá most is vissza.

Közben a közvetlen szomszédunknál üvöltött a Szabad Európa Rádió és környék

reakciói nála gyűltek össze és tárgyalták meg ellenforradalmi hőstetteiket. Minden reggel a porolonál üvöltözte a kommunisták fára akasztását, főleg azokét, akiken barna cipőt volt, mint amilyent az ÁVO-sok hordtak, nem érdekelte őket, hogy tényleg ÁVO-sok voltak-e, a barna cipő elég volt a megítéléshez. Ő ordította a Köztársaság-téri "katakomba" kiárást, az elsőtít-kár szíven lövését. Azt, hogy ez a lövés fehérzászlóval a kezében érte Mező Imrét elfelejtette hozzátenni, és lehet, hogy a szolgálatot teljesítő kiskatonának lekasza-bolásáról sem ordított.

Még most is emlékszem kis részletekre. A gyerekeim nem voltak jó evők, de ebben az időben állandóan kenyeret kértek, amikor elég nehéz volt a kenyeret beszerezni. Már hajnali ötkor elmentem sorba állni a pékhez. Itt láttam legnagyobb meglepetésemre, hogy 14-15 éves gyerekeket buzdítottak, hogy benzines üvegekkel támadjanak a szovjet tankokra. Ezek a megfélemlített, tudatlan gyerekek jó része tartja magát nagy forradalmárnak.

Egy hét múlva jött haza a férjem. Megtudtam, hogy itt volt Pesten a központban és azon kívül, hogy bent kellett maradniuk, semmit sem csináltak.

Egyik este mikor itthon volt, volt az ellenforradalom legborzasztóbb napja. Úgy nyolc óra tájban szólt a férjem, hogy nem hallottam-e, hogy valaki a kapuban négy lövést adott le. Úgy látszik én nem ismerem a lövést, mert nem figyeltem oda. Egyébként a vaskapuban még most is megvan a nyoma. Ezután csöngettek, és három "forradalmár" jött hozzánk. Először kérték a férjem fegyverét, de mivel az a központban lévő pánccsokrényben volt, tudomásul vették, hogy a Határőrségnél van és nem ÁVO-s. A háromtagú küldöttségben egy katona, egy diák és egy munkás volt. A legnagyobb csodálatomra a legnagyobb szájú, a leghangosabb a munkás volt. A fiam, aki akkor volt hat éves, mikor meglátta a katonát, mindjárt dicsekedett vele, hogy az ő apukája is katona. A munkás erre azt válaszolta, hogy a "Te apukád ki tudja, hány ártatlan forradalmárt gyilkolt meg". Mondanom sem kell, hogy leszaladt a vér az arcából. Sosem tudtam meg a nevét a katonának, aki kihívott az előszobába, és elmondta, hogy neki is vannak gyerekei, nyugodjak meg, amíg ő itt van semmi baja nem történik a férjemnek.

Mint más esetben is előfordult már, nem lehet hüen visszaadni a történeteket. Ezek is sokkal, de sokkal borzalmasabbak voltak, mint így leírva. Talán jó is ez így.

Honnan lőttek először?

1956. október 25-én lezajlott Kossuth Lajos téri tragikus eseményeket a történések percről percre számba vették már, de a címben szereplő az eseményeket kirobantó, menetét meghatározó kérdésre eddig nem született minden kétséget kizáró válasz. Időszerű lenne e fontos kérdésben egy alapos tényfeltárára épített állásfoglalás kialakítása, amely elfoglalhatná a köztudatban elterjedt legendák helyét. Talán ehhez néhány felvetésem hozzájárulhat, még akkor is, ha ezek szakemberek által cáfolhatóak.

A szemtanúk arra a kérdésre honnét nyitottak tüzet rájuk, ellentmondó válaszokat adtak. E tekintetben a tér mindegyik épületét megjelölték. A legtöbben az FM székházról állították, hogy ennek tetejéről kezdték löni őket és ez a variáció lett a közvéleményben a legelfogadottabb ismeret.

A visszaemlékezők közül figyelemreméltó Tamás Károlynak – aki 1956-ban az FM vezető tisztviselője volt majd a Torgyán József vezette FM közigazgatási államtitkára lett – 1993. július 31-én a Népszabadságban megjelent nyilatkozata... „... engem választottak 1956 októberében a forradalmi bizottság titkárnak. Így ott voltam a hivatalomban október 25-én a Kossuth téri sortűz idején. Nos, én azt mondom, nem a Földművelési Minisztérium tetejéről lőttek a karhatalmi alakulatok, hanem a Kúria épületéből.”

Tamás Károlyt 1956 után letartóztatták, több hónapig vallatták, majd Kistarcsára internálták. 1958-ban szabadult. Ezek után Tamás Károlynak amennyiben az FM tetejéről bárkik lőttek volna, kiváltképp az ÁVH-sok, arra minden oka meglett volna, hogy jól emlékezzen rájuk. Tamás Károly jelenleg a Parlament előtt folyó demonstráció egyik önjelölt vezetője.

Az 1990-es években több személyt meggyanúsítottak azzal, hogy társaikkal az FM tetejéről tüzeltek a téren gyülekező tüntetőkre. Ez ügyekben lefolytatott bírósági eljárások során megállapítást nyert, hogy megalapozatlanok voltak a feljelentések. Arra sem került elő tárgyi bizonyítékok, hogy az FM tetejéről lőttek-e egyáltalán.

Hiteles korabeli dokumentumból arra vonatkozóan, hogy honnét lőttek először, eddig csak az Egyesült Államok Budapesti Követségének 1956. október 25-én és 26-án Washingtonba küldött titkos távirataiban találhattunk bizonyítékot.

“Beérkező távirat, Felj: 1956. okt. 25. Budapestről a külügyminiszternek Ellenőrzés: 14 791, szám nélkül, okt. 25. (Második szekció)

Amerikai társasházat (Széchenyi) orosz gépfegyvertűz alá vették, mert a ház tetejéről felkelők tüzeltek. Valamennyi amerikai és a belföldi segéderő biztonságban van

az alagsorban, de a gránátűztől betörték az ablakok és a ház homlokzatát gépfegyverrel lövik orosz csapatok, amelyek beásták magukat az épület körül.”

“Beérkező távirat, Felj: 1956. okt. 25. Budapestről a külügyminiszternek Ellenőrzés: 14 795, szám nélkül, okt. 25. (Harmadik szekció)

Hírt kaptam, hogy a lakásomat tönkre lődötték, az ablakok betörték és a lakásom melletti lakásban tűz ütött ki. Nem volt alkalmam hazamenni megnézni az okozott kárt, de biztos, hogy sok holmim megsérült a puska és gépfegyver tüzből, amely kitört, amikor az oroszok felfedezték, hogy tömeg közül néhányan az amerikai társasház tetején vannak.

“Beérkező távirat, Felj: 1956. okt. 29. du. 6. Budapestről a külügyminiszternek Ellenőrzés: 14 446, 165. szám, október 26. 4 óra du.

...A Széchenyi amerikai társasház környékén tegnap súlyos harcok folytak, amelyek sok kárt okoztak. Most csend van, de a szovjet csapatok még nem távoztak el... Az egész amerikai apparátust és a kiszolgáló személyzetet röviddel 12 óra előtt áttelepítettük a társasházból a követségre. Ezt az akciót azért hajtottuk végre, mert a Széchenyi társasház a déli szélén belül van annak a komoly szovjet koncentrációnak, amely az ÁVH és a Honvédelmi minisztérium környékén összpontosul.”

A táviratban Széchenyi apartman háznak jelölt épület a Kossuth téren a Károlyi szobor mellett lévő háztömbben a Széchenyi rakparti oldalon található. A követség tulajdonában lévő házban laktak a táviratban is megjelölt követségi alkalmazottak. Jellemző habár az épület nem a térre néz, mégis ez kapta a legtöbb és a leg súlyosabb találatokat. Ennek oka is csak a táviratokban foglaltakkal magyarázható és azt igazolja.

Az idézett táviratok a történések előtt ismertek. Az 1956-tal foglalkozó műveikben ezekből bőségesen idézték, mint a nevezetes nap egy epizódját, de nem tisztázták, hol van az apartman. Így nem is vizsgálták a Kossuth téri sortűzzel lehetséges összefüggést. Az apartman holléte már több 10 éve tisztázódott, azonban nem történt meg ennek mélyreható vizsgálata. Legalább is az a közvélemény számára nem vált ismerté.

Pedig az összefüggések vizsgálata elkerülhetetlen mivel:

1. a két esemény egy helyen történt a Kossuth Lajos téren;

2. a két esemény egy időben történt. 1956. október 25-én, a téren csak egy alkalommal – délelőtt – dördültek el sortűzek;

Olvasóinkhoz

Egyre több találkozás, beszélgetés során vetődik fel a Fáklyával rendszeresen, vagy alkalmanként találkozó olvasóink részéről: oldjuk a Fáklya szervezeti értesítő jellegét, többet, olvasmányosabban, szélesebb skálán mozogva foglalkozunk a környezetünket érdeklő kérdésekkel.

E jogos igényekkel egyetértve, megkíséreljük a Fáklya minőségi továbbfejlesztését, bár annak anyagi feltételei továbbra sem teljesen biztosítottak.

Kérjük, hogy akit valamilyen téma érdekel, egyes kérdésekben javaslata, története, élménye, – egy szóval: mondanivalója van, vagy azokat írásban szívesen közreadná, juttassa el azt a szerkesztőségünkbe. Arra törekszünk, hogy előzetes egyeztetés után, minél több olvasói cikket, levelet, véleménynyilvánítást megjeleníthessünk, szerzőikkel, mint “munkatársainkkal” szorosabb kapcsolatot alakíthassunk ki.

Jelen számunkban már több cikk e rendszerben született.

Szerkesztőség

3. a táviratok szerint a szovjet katonák az apartman házból rájuk irányított lövéseket viszonyozták, nagy erővel. Ezek szerint az apartman ház tetejéről lőttek először!? Elvileg lőhettek volna máshonnan is, de erre hasonló értékű bizonyíték nem ismert. Amennyiben a tér egy vagy több háza tetejére ávosokat, vagy más karhatalmi egységet telepítettek, azoknak észlelnie kellett volna azt, hogy az apartman ház tetején fegyveres felkelők mozognak, és tüzelőállást foglalnak el. Ez esetben – az akkor érvényes parancs szerint – fegyverüket kellett volna használniok. De a felkelők is felfigyeltek volna az ávosokra és ez magatartásuknak, tevékenységüknek más irányt szabott volna. Nehezen elképzelhető, hogy egy időben a felkelők az oroszokat, az ávosok pedig a téren lévőket és nem egymást lövik.

A leírtakból a kutatások újabb tényeit nem ismerve tehát vitathatóan arra következtettek: nem két egymástól elválasztható esemény történt – amit egyesek állítottak –, hanem egy összefüggő folyamat. A parlament északi sarkánál az apartman házzal szemben elhelyezett szovjet katonák választútjába – a téren kialakult feszült helyzetből is adódóan – automatikusan bekapcsolódott a parlament körül védőállásban lévő többi szovjet alakulat is. Szemtanuk szerint ehhez az irányíthatatlanná vált tüzeléshez csatlakoztak a környéken elhelyezett magyar alakulatok egyes tagjai is. Bekövetkezett a szörnyű tragédia, amit a szemben álló felek egyike sem akarhatott és nem is állt érdekükben.

A Kossuth Lajos tér házain már csak itt-ott láthatók a sortűzek nyomai. A sok véttlen áldozat emlékét az egész nemzet felejthetetlen gyásza őrzi meg.

A brit belsőelhárítás tevékenységéről

Stella Rimington a brit kémelhárítás (MI5) volt főigazgatója "Nyílt titok" című emlékiratában, amely magyarul is megjelent 2004-ben, figyelemre méltó adatokat közöl az irányítása alatt álló belső elhárítás terjedelméről, célszemélyeiről és módszereiről.

Stella asszony a MI5-nél tevékenységét gépiróként kezdte.

Nemzetközileg is példa nélküli karrierje, rendkívüli tehetsége ellenére is figyelemre méltó, mert a cég vezetői előtte főleg konzervatív szemléletű, magas rangú katonatisztek, diplomaták és volt gyarmati tisztviselők közül állott. Az MI5 mindenkori főigazgatója a hatalmi struktúrában jelentős szerepet töltött be, nagy önállósággal irányított munkájáról a miniszterelnöknek közvetlenül számolt be és maga is a politikacsinálás részeként tevékenykedett.

Az emlékiratai megírásakor elhagyott minden olyan tény, amely az ország biztonságát, illetve a cég munkáját eredményességét veszélyeztetné. A kéziratot látták az illetékes miniszterek, kabinetiroda vezetője, sőt az elkerült a miniszterelnöki hivatalba is. Annak ellenére, hogy szerinte a jogos észrevételeket érvényesítette, a könyv megjelentetéséről minden illetékes lebeszélte, de formális tilalmat nem kapott. Ezek után az esetleges retorziókkal számolva a könyvet megjelentette. "Olyan híresztelések is voltak, hogy az egyik szolgálat, vagy ügyosztály egyenesen letartóztatáson tett javaslatot".

Az emlékiratok megjelentetésével a szolgálat titkosságából is fakadó rossz hírét akarta enyhíteni, tevékenységük szükségességét a társadalommal elismertetni, és segítségét elnyerni.

Ösztönző volt rá nézve Péter Wright 1987-ben megírt *Spycatcher* című könyve, amelyben a szolgálat tevékenységét súlyos törvénysértések elkövetésével vádolta meg, miután állítólag vélt személyes sérelmek miatt szakított az MI5-tel. A könyv legsúlyosabb állítása az volt, hogy a Wilson kormányt megbuktatni készülő harminc fős csoport állt össze. Ezek abból indultak ki, hogy a munkáspárti Wilson a szovjetek teljes bizalmát élvezi, és mint ilyen alkalmatlan az ország vezetésére. Az állítás válságot idézett elő az MI5-nél és a sajtó és a közvélemény jelentős része hitelt adott a híreknek, éppen a titok övezte tevékenység miatt. A belső vizsgálatok nem igazolták az állítást, de az ügy miatt a kabinetiroda titkáranak, – aki a kormány részéről felügyelte a titkosszolgálatokat – "irántuk tanúsított lelkesedése enyhén szólva megcsapant". Később Péter Wright is visszakozott. "Ezzel a dolog bekerült az örökre tisztázatlan esetek sorába". Stella Rimington miután

főigazgató lett elhatározta, hogy a Wilson elleni összeesküvés végére jár. Kapcsolatba lépett a munkáspárt néhány nagy öregjével, közöttük volt belügyminiszterekkel. Világossá vált, hogy hallottak az ügyről és tartottak a titkosszolgálatoktól, nem tudta meggyőzni őket, hogy alaptalan a hiedelmük, mivel miniszterelnöksége végén Harold Wilson is úgy nyilatkozott, hogy az "MI5 dolgozott rá."

A képviselő választások óriási terhet róttak az MI5 egész állományára. Minden képviselő jelöltet a választásokig teljes körűen át kellett vizsgálni. A nehézséget az okozta, hogy rövid idő alatt kellett a feladatot szigorúan titkos módon elvégezni. "További gondot jelentett azon információk meghatározása melyek elég súlyosnak bizonyultak a vizsgált személyek kiszűrésében". A választáson győztes párt képviselőiről összegyűjtött vizsgálati anyagokat átadták a miniszterelnöknek, aki azt figyelembe vette kormánya megalakítása során. "Fő szabályként érvényesült, hogy egyik párt sem tudhatott meg semmi érdemlegeset a másiról", de a titkos átvilágítást végző MI5 minden képviselőről minden, számára fontosat tudott.

A MI5 feladata "a Brit Kommunista Párt minél szélesebb körű felderítése volt. A beazonosított tagokról dossziékat nyitotunk". A tagsági viszony naprakészességét és a párt tevékenységét beépített és fizetett ügynökökkel és egyéb módszerekkel biztosították.

Fontos információkat szereztek a párt lapja, a Morning Star tanulmányozása alapján is. "Meggyőződésem, hogy az újságot részben mi, az MI5, másrészt a szovjet követség tartotta életben". A kommunista párt tagjai nyilvántartásának egyik célja az volt, hogy a "nemzetbiztonsági szempontból kényes munkahelyekről kiszorítsuk őket".

Egyébként minden állami alkalmazásra jelentkezőt, – pedagógusokat is beleértve – felvétel előtt átvilágításnak vetettek alá. Ez kiterjedt a szakmai felkészültségen túl, a magánéletre és politikai beállítottságra egyaránt. Magasabb beosztások esetén az MI5 véleményét is ki kellett kérni. Ezek a procedúrák gyakran törtek meg életutakat érdemtelenül. Jellemző Stella asszony esete, aki egy ízben megpályázott egy leány gimnáziumi igazgatói állást. Életútja bizonyítja, hogy erre alkalmas lett volna, de egy ilyen részletes átvilágítási procedúra után elutasításban részesült, anélkül, hogy annak igazi okát közölték volna. "Cáfolatom ellenére elterjedt az a meggyőződés, hogy Mrs. Thatcher segítségére voltam a bányászsztrájk letörésében és a szakszervezetek szétzúzásában". Az MI5-öt azzal vádolták, hogy a sztrájkorségben ügynö-

köket foglalkoztattak és lehallgatták őket. Ezzel szemben azt állította: a mi dolgunk csak a "sztrájkot kihasználó felforgatók tevékenységének feldolgozására irányult". Azzal is vádolták, hogy az antinukleáris mozgalom egészét ellenőrzés alá vonták. A valóság: – állítása szerint – itt is a feladatuk kizárólag a mozgalomba beépült felforgató elemek kiszűrése volt. Ez a vád a parlamentben is elhangzott, amit a miniszterek is cáfoltak. Végül arra a következtetésre jutott mindkét esetben: "hamár egyszer egyszer gyanúba keveredtünk, a cáfolat nem sokat segít".

1963-ban John Profumo hadügyminiszter a szovjet hírszerzőkkel kapcsolatban álló call-gírllel folytatott viszonyának kirobbanás és vizsgálatának tapasztalatai "mai napig arra emlékezteti a főigazgatókat, hogy vegyék fontolóra, hogy mit közölnek a kormányfővel és mit nem, már ami a közvetlen munkatársai magánéletét illeti. Meggyőződött arról – írja –, a titkosszolgálatok egy része még sokáig fontosnak tartotta eltitkolni az információkat".

A biztonsági szolgálatok tevékenységéről a parlament 1989-ben fogadott el átfogó törvényt. E törvény azon túl, hogy "legalizálta" a MI5 tevékenységét és meghatározta milyen körülmények esetén jogosultak a magánszféra sérthetlenségének korlátozására, rendezte a szolgálatok és a miniszterek viszonyát is. Stella Rimington megjegyezte: az 1989-es törvény megszületését, nagyrészt Peter Wrightnek köszönhetjük, aki az említett könyvében leírta milyen viszonyok között dolgoztak a titkos szolgálatok 1960 és a hetvenes években. "Végül is jól elvoltunk, államérdekből nyomozgattunk, betörtünk ide-oda, miközben a keménykalapos kormányemberek nagystílusúan félrenéztek. Úgy tettek mintha semmiről sem tudnának".

A főigazgató főleg eredményének MI5-tevékenységének törvényi megalapozását tartotta. Sikereket ért el a szervezet titkozatoságának felszámolásában, társadalmi kapcsolatának növelésében. Mindezek mellett következetesen védelmezte a titkosszolgálatok működésének alapelveit: a törvényes akciók és az ügynökök személyi adatainak titkosságát.

Stella Rimington – de főleg elődei – a belső biztonság megőrzése és a két rendszer harcának végső kimenetelében eltúlozta a titkosszolgálatok szerepét. Az ilyen felfogás mindkét oldalon jellemző volt. Ez vezetett a titkosszolgálatok apparátusának burjánzására, tevékenységének kiszélesedésére és a biztonság és az emberi jogok növekvő konfliktusára.

A volt szocialista országokban ez a konfliktus hatványozottabban jelentkezett és nagy számban okozott jövétlen emberi tragédiákat.

Kis hír a Nagy Imre kérdéshez

1956. november negyedikétől a Nagy Imre kérdés – a magyar-jugoszláv, illetve a szovjet-jugoszláv viszony, de a nemzetközi munkásmozgalom – különböző intenzitással és veszéllyel fenyegető, akut kérdése volt.

A számtalan nehéz gondok egyike volt, Jugoszlávia esetleges szerepe a történelemben október 23 előtt, az azt követő 12 napon, végül a Nagy Imre csoport követségre kerülése. Az utóbbihoz kapcsolódó kérdés volt, hogy a menedékjogot élvező politikusok és a városban még harcoló, illetve ellenállást folytató erők közt milyen kapcsolat áll fenn. A magyar kormányzati szervek időnként szót ejtettek arról, hogy a Nagy I. csoport – mint kormány is, mint az MSzMP IB többsége is –, kapcsolatot tart fenn a külvilággal s a követségről irányítja, legalábbis befolyásolja az ellenállást. A jugoszláv fél természetesen tagadta ezt. Széleskörű iradalom és okmánygyűjtemény található ma már e kérdésben. Mégis egy, a közelmúltban megjelent riportgyűjtemény – talán – új megvilágításba helyezi e kérdést, vagy legalábbis újra gondolásra készített.

A történetekre nem akárki, hanem a mai magyar parlament korelnöke emlékszik vissza. *Horváth Jánosról*, 1945-ös nemzetgyűlési kiscsoport képviselőről, a Magyar Közösségi perek volt elítéltjéről, emigráns politikusról, az 1957-ben Strasbourgban szerveződő Magyar Forradalmi Tanács egyik alapítójáról van szó. A rendszer-váltást követően hazatért 1997-ben; 1998-tól a FIDESZ parlamenti képviselője.

A **kérdező**, *Stefka István*, először 1956 decemberi emigránskénti Bécsbe érkezéséről kérdezi.

Horváth J.: Akkor még nem voltam emigráns, *hivatalosan mentem Nyugatra külügyi megbízatással a forradalmi kormánytól (november 7. után; kiem.-szerk.)*, később lettem emigráns. ...

Kérdező: Ön hogyan kapcsolódott be a forradalomba?

Horváth J.: ... *A forradalom harmadik napján Tildy Zoltán* üzent, hogy jöjjenek a Parlamentbe, mert szeretne velem és *Kiss Sándorral*, a Parasztszövetség elnökével beszélni az agrárpártok forradalomban való részvételéről, a további teendőkről. A parlamentből átmentünk a Szabadság-terre, a SZÖVOSZ központba, ahol a magunk faj-

tábol már vagy százötven emberből álló gyűlés volt, több ismert arccal a népi mozgalmakból. Komoly beszélgetéseket, egyeztetéseket folytattunk, *tehát október 27-től lettem aktív. (Kiem.-szerk.)*

Kérdező: Mikor kapott megbízást külföldi kiküldetésre?

Horváth J.: Amikor a szovjet csapatok november 4-én rántkörttek. Addig én voltam a Magyar Gazdasági Újjáépítési Tanács elnöke (?). Ezzel a feladattal Nagy Imre miniszterelnök és Tildy Zoltán bízott meg. De együtt dolgoztam többek között Kovács Bélával, Kerék Mihállyal is. Ők aztán rábeszéltek Bibó Pistával együtt november 7-én arra, hogy elmenjek az ENSZ-be, és ott segísem Magyarországot. Azért is esett rám a választás mert nekem voltak amerikai kapcsolataim, mivel 1945-46-ban én voltam az amerikai-magyar segélyakció elnöke, valamint egyedül én tudtam angolul. *Ezzel a gondolatmal egyetértett Nagy Imre is, aki akkor már a jugoszláv nagykövetségen tartózkodott, de üzenetváltási kapcsolatban voltunk. (Kiem.-szerk.)* ... Először Bécsben megkerestem az amerikai nagykövetséget. Két nap múlva egy amerikai ezredes repülővel elvitt New Yorkba. Két hétig az Egyesült Nemzetek szervezetében, majd Washingtonban tárgyaltam magas rangú amerikai külügyi tisztviselőkkel és más ENSZ-delegáltakkal. Miután a dolgomat elvégeztem, visszatértem Bécsbe, hiszen a magyar emigráció ott szervezkedett.

(Forrás: Horváth János, volt nemzetgyűlési képviselő az árulásról.

In: Stefka István. Ötvenhat 50 éve.- Kairozsz Kiadó, Budapest, 2006.-225-226. old.)

Lapzártakor kaptuk a hírt:

Társaságunk alapító tagjai közül elhunytak:

Dr. Sulin József

Szalmasági József

Zalai Emil

Emléküket kegyelettel őrizzük!

Kádár János, a jó elvtárs?

A közelmúltban jelent meg Roger Gough: Kádár János, a jó elvtárs (JLX Kiadó, h. és év nélkül) c. műve. A szabvány nyugati életrajzi stílust képviseli, népszerű olvasmányként szolgál. Időrendben ismerteti Kádár János életét, a szokásos nyugati értetlenséggel. Bár 45 oldalon sorolja fel hivatkozásait, ismeretlen forrást, vagy adatot elvéve lehet a műben találni.

Egy érdekes momentum azonban, ami külföldön nem valószínű, hogy különösebben feltűnne, nálunk figyelmet érdemelhet. Egy Thürmer Gyulával készült interjúra alapozva, a következőket írja Kádár János eltávolításának előkészületeiről:

“A szovjet vezetés ugyancsak egyértelművé tette a preferenciáit. Grósz 1988 elején a szovjet specialista Thürmer Gyulát küldte Moszkvába, hogy az ottani véleményét kipuhatolja. Gorbacsov közölte Thürmerrel, hogy nagyra értékeli Kádárt, de “tudja, mit kéne tennie ilyen történelmi helyzetben”. A “Kádár úrnak szóló nem hivatalos üzenettel felfegyverkezett” Thürmer visszament Budapestre. Kádár “kommentár nélkül hallgatta végig szavaimat.” Mikor Thürmer azt kérdezte, készítsen-e írásos jegyzőkönyvet, “azt mondta, felejtsem el.” (456-457. old.)

Közlemény

A Május Elseje Társaság – az APEH értesítése szerint – a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásából **24 875 Ft-ot kapott.**

Az átutalt összeget működési költségeink fedezésére fordítottuk.

A felajánlásokat ezúton is köszönjük.

Felhívjuk a figyelmet arra is, hogy Társaságunkat, mint közhasznú szervezetet az adó 1%-os felajánlásán kívül adománnyal is lehet támogatni. Ez esetben az adományozó a törvényben meghatározott jóváírást igényelheti vissza az adóból.

Számítunk tagjaink és szimpatizánsaink további támogatására.

Adószámunk: 19008459-1-41

Budapest, 2006. október 1.

Dr. Aggod József
elnök

A Szerkesztőbizottság megjegyzése:

a cikkek – a testületi állásfoglalások kivételével – **egyéni álláspontot** képviselnek.

FÁKLYA

A Május Elseje Társaság híradója

Alapító szerkesztő: *Berényi Ferenc*

Felelős szerkesztő: *Dr. Tóth Miklós*

Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság.

Tagjai: *Ferencz Lajos, Kovács György,*

Dr. Orbán Péter, Szebeni András

Felelős kiadó: *Dr. Aggod József*

Cím: 1023 Budapest, Zsigmond tér 8.

Telefon: 335-4236

Nytsz.: B/PHF/805/1991

Internet: <http://faklya.extra.hu>

E-mail: maj1tars@freestart.hu

Nyomda: Unió-Kuvert Kft. Budapest